

**ДІЯЛЬНІСТЬ
СПЕЦІАЛЬНИХ
ДОПОВІДАЧІВ
ОРГАНІЗАЦІЇ
ОБ'ЄДНАНИХ НАЦІЙ:
17 ПИТАНЬ І ВІДПОВІДЕЙ**

ВИКЛАД ФАКТІВ № 27

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБ'ЄДНАНИХ НАЦІЙ

ХАРКІВ, 2006

Друге видання

Переклад українською Харківської правозахисної групи
з женевського видання Організації Об'єднаних Націй 2002 року

Ця публікація здійснена за фінансової підтримки
Європейського Союзу. За зміст публікації відповідає лише
Харківська правозахисна група, і його ні за яких обставин
не можна вважати таким, що відбиває позицію Європейського Союзу
This document has been produced with the financial assistance of the European
Union. The contents of this document are the sole responsibility of Kharkiv
Human Rights Protection Group and can under no circumstances be regarded
as reflecting the position of the European Union

**Діяльність спеціальних доповідачів Організації Об'єднаних
Націй: 17 питань і відповідей. Виклад фактів / Харківська правоза-
хисна група; – Харків, 2006. – 24 с.**

Серія «Виклад фактів у галузі прав людини» видається Центром
прав людини при Відділенні Організації Об'єднаних Націй у Женеві.
Вона освітлює питання прав людини, які вивчаються або викликають
особливий інтерес.

Серія «Виклад фактів у галузі прав людини» має на меті глибше
знайомити широке коло читачів з основними правами людини,
з тим, що робить Організація Об'єднаних Націй для їх утверджен-
ня і захисту, і з діючим міжнародним механізмом, який забезпечує
їх ефективне дотримання. Публікації цієї серії розповсюджують-
ся безкоштовно в усьому світі. Вони можуть перекладатися на інші
мови, окрім офіційних мов Організації Об'єднаних Націй, за умо-
ви, що їх зміст не змінюється, що організація, яка передруковує їх,
інформує про це Центр прав людини в Женеві, і що цей Центр за-
значається як джерело інформації.

«Створення такого світу, у якому люди будуть мати свободу слова і переконань і будуть вільні від страху і нестатку, проголошене як високе прагнення людей»

Загальна декларація прав людини – преамбула

ВСТУП

Мільйони людей в усьому світі з надією очікують від Організації Об'єднаних Націй рішення проблем, що затьмарюють їхнє повсякденне життя. Вони сподіваються, що діяльність Організації Об'єднаних Націй буде сприяти підвищенню рівня їхнього життя і забезпеченню їхніх основних прав і свобод. У цьому зв'язку питання досягнення загального дотримання всіх прав людини зберігає свою крайню актуальність.

Попрання прав людини лежить в основі безлічі конфліктів. Тенденція, що спостерігалася в останнє десятиліття, до зміни характеру конфліктів – їхнє перетворення з міжнародних у внутрішні – рельєфніше висвітила взаємозв'язок між миром і безпекою, економічними і соціальними питаннями, демократизацією, розвитком, принципом благого правління і гуманітарними проблемами. З метою попередження внутрішніх конфліктів необхідно приділяти більш пильну увагу створенню механізмів раннього попередження в галузі прав людини і зміцненню потенціалу національних структур, покликаних вирішувати проблеми в галузі прав людини.

Механізми Організації Об'єднаних Націй з прав людини сприяють більш ефективному функціонуванню системи раннього попередження Організації Об'єднаних Націй. З моменту свого виникнення в 1945 році Організація Об'єднаних Націй проводить велику і планомірну роботу з заохочення і захисту прав людини. Її структури дозволяють міжнародному співтовариству організовано реагувати на випадки порушення прав людини. У 1979 році Організацією Об'єднаних Націй були створені спеціальні механізми для розгляду в контексті прав людини конкретних ситуацій у країнах чи конкретних тем. Комісія з прав людини Організації Об'єднаних Націй наділила експертів мандатами з вивчення конкретних проблем в галузі прав людини. В даний час ці експерти складають систему так званих механізмів чи мандатів Організації Об'єднаних Націй в галузі прав людини чи систему спеціальних процедур. Хоча наділені такими мандатами особи іменуються по-різному, наприклад спеціальними доповідачами, спеціальними представниками чи незалежними експертами, кожний з них вважається «експертом у відрядженні» за змістом Конвенції 1946 року про привілеї і імунітети Об'єднаних Націй. Саме тому усі вони іменуються в цьому тексті «експертами».

Система спеціальних процедур Організації Об'єднаних Націй дозволила наблизити до реальності проведені на міжнародному рівні дебати. В останні роки експерти Організації Об'єднаних Націй з прав людини звертали увагу

міжнародного співтовариства на численні проблеми, включаючи, зокрема, поліцейську сваволю, страти без належного судового розгляду, убивства жінок на захист честі, страждання безпритульних дітей, переслідування етнічних меншостей у багатьох країнах, роль недержавних утворень у порушеннях прав людини, зв'язок між крайньою убогістю і повагою прав людини, а також вплив порушень прав людини на громадянське суспільство.

Останнім часом у самих різних місцях задаються питанням про характер і методи роботи експертів. Такий інтерес представляється позитивним сигналом і, як видно, свідчить про те, що результати діяльності експертів стають усе більш зримими. У цьому документі даються відповіді на 17 питань, що найбільш часто задаються, про роботу цих експертів. Ці питання почасти стосуються діяльності Комісії з прав людини і її Підкомісії. Крім того, у них звертається увага, зокрема, на наступні моменти: хто такі експерти, чим вони займаються, яким чином вони обираються, який їхній правовий статус і коло ведення.

1. ЩО СОБОЮ ПРЕДСТАВЛЯЄ КОМІСІЯ З ПРАВ ЛЮДИНИ?

Комісія з прав людини (далі – «Комісія») є допоміжним органом Економічної і Соціальної Ради. У Статуті Організації Об'єднаних Націй говориться, що Рада «створює комісії в економічній і соціальній областях і по заохоченню прав людини»¹. На своєму 1-му засіданні в 1946 році Економічна і Соціальна Рада прийняла рішення про створення двох функціональних комісій – з прав людини і з прав жінки. Рада ухвалила, що до складу цих комісій будуть входити представники держав. В даний час до складу Комісії з прав людини входять 53 держави, обраних Економічною і Соціальною Радою².

---

¹ Стаття 68 Статуту Організації Об'єднаних Націй.

² Членами Комісії з прав людини є наступні держави – учасники п'ятдесят сьомої сесії Комісії (березень-квітень 2001 року): Алжир (до 2003 року), Аргентина (2002), Бельгія (2003), Бразилія (2002), Бурунді (2002), Венесуела (2003), В'єтнам (2003), Гватемала (2003), Німеччина (2002), Джибуті (2003), Демократична Республіка Конго (2003), Замбія (2002), Індія (2003), Індонезія (2002), Іспанія (2002), Італія (2002), Камерун (2003), Канада (2003), Катар (2001), Китай (2002), Колумбія (2001), Коста-Ріка (2003), Куба (2003), Латвія (2001), Лівія (2001), Лівійська Арабська Джамахірія (2003), Маврикій (2001), Мадагаскар (2001), Малайзія (2003), Мексика (2001), Нігер (2001), Нігерія (2002), Норвегія (2001), Пакистан (2001), Перу (2003), Польща (2003), Португалія (2002), Республіка Корея (2001), Російська Федерація (2003), Румунія (2001), Саудівська Аравія (2003), Свазіленд (2002), Сенегал (2003), Сирія (2003), З'єднане Королівство Великобританії і Північної Ірландії (2003), Сполучені Штати Америки (2001), Таїланд (2003), Уругвай (2003), Франція (2001), Чеська Республіка (2002), Еквадор (2002), Південна Африка (2003) і Японія (2002).

Відразу ж після створення Комісія заснувала допоміжний орган, що у даний час іменується Підкомісією із заохочення і захисту прав людини (далі – «Підкомісія»). Підкомісія, до складу якої входять 26 експертів, що обираються державами-членами Комісії, наділена, зокрема, повноваженнями проводити дослідження із санкції Комісії і виносити рекомендації.

У березні-квітні кожного року Комісія проводить свою шеститижневу сесію в Женеві. Підкомісія проводить тритижневу сесію в серпні, також у Женеві. Управління Верховного комісара з прав людини виконує функції секретаріату Комісії і Підкомісії.

2. ЧИМ ЗАЙМАЄТЬСЯ КОМІСІЯ?

За багато років діяльність Комісії перетерпіла істотні зміни. З моменту створення Комісія приділяла пріоритетну увагу розробці різних стандартів в галузі прав людини. Комісія розробила Загальну декларацію прав людини і два Пакти – про громадянські і політичні права і про економічні, соціальні і культурні права. Незабаром після свого створення Комісія зіштовхнулася із серйозною проблемою: як їй реагувати на випадки порушення прав людини. У 1947 році Економічна і Соціальна Рада прийняла резолюцію, у якій відзначалося, що Комісія «не має повноважень, щоб починати які-небудь дії у відношенні скарг, що стосуються прав людини»³.

Разом з тим у 1965 році в Комісію надійшов ряд індивідуальних клопотань з Південної Африки, у зв'язку з чим на Комісію був вчинений значний тиск, для того щоб переконати її прийняти до розгляду ці клопотання. Це підштовхнуло Комісію до розробки процедури розгляду питань, що стосуються расизму. Табу було порушено в 1967 році, коли Комісія заснувала спеціальну робочу групу експертів з метою розгляду положення в галузі прав людини в Південній Африці⁴. Вимоги взяти заходів у зв'язку із ситуацією в Південній Африці спричинили визнання необхідності публічних дебатів із приводу положення в конкретних країнах⁵.

Проте тільки в 1975 році Комісія одержала можливість розглянути іншу ситуацію аналогічного характеру. Після скоєного в Чилі в 1973 році перевороту, у результаті якого президент Альєнде був скинутий генералом

---

³ Резолюція 75 (V) (1947) Економічної і Соціальної Ради і рішення Комісії з прав людини, прийняте на її першій сесії в січні 1947 року.

⁴ Резолюція 2 (XXIII), документ E/259, 1947, пункт 22.

⁵ У виконання прохання Комісії з прав людини Економічна і Соціальна Рада прийняла в 1967 році резолюцію 1236 (XLIII), що допускає розгляд випадків, які свідчать про систематичні порушення прав людини. У своїй резолюції 1503 (XLVIII), прийнятій в 1970 році, Рада затвердила конфіденційну процедуру розгляду скарг із приводу систематичних грубих порушень прав людини.

Аугусто Піночетом, Комісія створила в 1975 році спеціальну робочу групу з вивчення положення в галузі прав людини в Чилі. У 1979 році ця робоча група була замінена спеціальним доповідачем і двома експертами, функції яких полягали в з'ясуванні долі зниклих у Чилі осіб. У 1980 році Комісія заснувала Робочу групу з зникнень для цілей розгляду проблеми насильницьких зникнень у будь-якій точці світу. Після цього трохи активізувалася робота зі створення експертних механізмів для розгляду положення в галузі прав людини в різних районах світу. З часом застосування таких механізмів супроводжувалося використанням усе більш прогресивних методів і охоплювало все більш широку сферу порушень.

Комісія звертається по допомогу до експертів з прав людини з метою надання сприяння в справі розгляду конкретних ситуацій. Протягом багатьох років ці експерти забезпечують вкрай необхідний аналіз, що стосується практичного застосування принципів в галузі прав людини. Такий аналіз закладає міцну основу для проведення широких і конструктивних дебатов на міжурядовому рівні. Робота експертів дозволяє заслухати думку жертв, що найчастіше не мають можливості бути почутими, і утворює базис для діалогу з урядом із приводу здійснення конкретних заходів в інтересах забезпечення більш ефективного захисту прав.

Робота експертів обговорюється в ході щорічної сесії Комісії з прав людини. Крім того, приблизно третина експертів представляють доповіді Генеральній Асамблеї Організації Об'єднаних Націй у Нью-Йорку. Деякі експерти беруть участь у неофіційних брифінгах у Раді Безпеки Організації Об'єднаних Націй.

3. ЯКІ СФЕРИ ОХОПЛЮЮТЬСЯ ПОТОЧНИМИ МАНДАТАМИ?

За багато років з моменту створення механізмів Організації Об'єднаних Націй в галузі прав людини сфера їхньої дії істотно розширилася. На листопад 2000 року нараховувалося 43 експерта Організації Об'єднаних Націй в галузі прав людини. В основі їхньої діяльності лежали 36 мандатів, що охоплюють широке коло питань, що стосуються громадянських, культурних, економічних, політичних і соціальних прав. Усі мандати, за винятком одного, були установлені Комісією з прав людини. Генеральна Асамблея заснувала мандат з питання про дітей у збройному конфлікті.

Прийняті Комісією в 1967 році рішення по Південній Африці лягли в основу довгострокової традиції розгляду ситуацій у конкретних країнах.

В даний час на експертів покладені 14 країнових мандатів⁶. Ці країнові мандати доповнюються тематичними мандатами. Тематичні мандати охоплюють 22 теми з широкого кола громадянських, політичних, економічних, культурних і соціальних прав. Як відзначалося вище, найстаршим з існуючих мандатів є мандат з проблеми насильницьких зникнень, що був заснований у 1980 році. Згодом Комісія фокусувала увагу насамперед на питаннях, що стосуються громадянських і політичних прав. Останнім часом Комісія приділяє пильну увагу економічним, соціальним і культурним правам. Так, наприклад, більшість мандатів, заснованих після 1995 року, відносяться до сфери економічних, соціальних і культурних прав⁷.

Як правило, мандати доручаються якому-небудь одному експерту. Разом з тим у деяких випадках у силу характеру розглянутого питання Комісія засновує робочу групу експертів. До складу таких робочих груп звичайно входить п'ять членів – по одному від кожної з п'яти регіональних груп Організації Об'єднаних Націй: Африки, Азії, Латинської Америки і Карибського басейну, Східної Європи і групи західних країн. В даний час існують дві такі робочі групи: перша – з насильницьких зникнень і друга – з довільних затримок.

В останні роки деякі країни намагаються сфокусувати діяльність Комісії в галузі прав людини на питаннях розвитку. У цьому зв'язку останнім часом приділяється додаткова увага питанням, що стосуються права на розвиток і політики структурної перебудови. У кожному з цих випадків використовується двоступінчастий механізм, що включає незалежного експерта і міжкурядову робочу групу. Ці робочі групи відкриті для співробітництва з усіма державами, спостерігачами і неурядовими організаціями.

4. ХТО ТАКІ ЕКСПЕРТИ?

43 експерта – це видатні діячі в галузі прав людини, що представляють країни з різним життєвим укладом. У число експертів входять особи, що

---

⁶ Ці мандати охоплюють наступні держави: Афганістан (здійснюється з 1984 року), Іран (1984), Ірак (1991), колишня Югославія (1992), М'янма (1992), Камбоджа (1993), Екваторіальна Гвінея (1983), Палестинські окуповані території (1993), Сомалі (1993), Судан (1993), Демократична Республіка Конго (1994), Бурунді (1995), Гаїті (1995) і Руанда (1997).

⁷ Функціонуючі на даний час тематичні мандати охоплюють наступні теми: насильницькі зникнення (1980), позасудові страти, страти без належного судового розгляду чи довільні страти (1982), катування (1985), релігійна нетерпимість (1986), найманці (1987), торгівля дітьми, дитяча проституція, дитяча порнографія (1990), довільні затримки (1991), особи, переміщені усередині країни (1992), сучасні форми расизму і ксенофобії (1993), свобода думок і їх вільне вираження (1993), діти в збройному конфлікті (1993), незалежність суддів і адвокатів (1994), насильство у відношенні до жінок (1994), токсичні відходи (1995), крайня нужденність (1998), право на розвиток (1998), право на освіту (1998), права мігрантів (1999), право на достатнє житло (2000), право на харчування (2000), правозахисники (2000), а також політика структурної перебудови і зовнішня заборгованість (Об'єднані в 2000 році).

займають чи займали високі посади в судовій системі, представники наукових кіл, юристи й економісти, особи, що є чи були членами неурядових організацій, а також колишні високопоставлені співробітники Організації Об'єднаних Націй. Експерти представляють усі регіони світу. В останні роки вживаються додаткові заходи для добору експертів з числа жінок. В даний час у числі експертів мається десять жінок.

Хоча кожний мандат має особливу спрямованість, експертів поєднує те, що усі вони відбираються виходячи з того, що вони є видатними діячами, готовими надавати Організації Об'єднаних Націй важливу допомогу на безоплатній основі. Вони мають однаковий правовий статус і входять до складу однієї і тієї ж структури. Хоча їхні дії можуть відрізнитися з урахуванням характеру розглянутої ними конкретної проблеми, у переважній більшості випадків вони застосовують той самий підхід, про що буде розказано нижче.

5. ЧОМУ ЕКСПЕРТИ МАЮТЬ РІЗНІ ЗВАННЯ?

Як відзначалося вище, Комісія наділяє експертів різними званнями. Мова йде про спеціальних доповідачів, незалежних експертів, представників Генерального секретаря чи представників Комісії. Усі ці звання не є відображенням якої-небудь владної ієрархії і не вказують на рівень повноважень, якими наділяються відповідні експерти. Ці звання є усього лише наслідком політичних погоджень. Набагато більш важливе значення мають мандати, що доручаються експертам, оскільки їхній зміст визначається в резолюціях Комісії з прав людини. Ключовим елементом такого мандата може бути представлення інформації про порушення, аналітичне дослідження якої-небудь проблеми, сприяння в справі надання технічної допомоги чи здійснення мір, що об'єднують відразу декілька з зазначених елементів.

6. ХТО ДОБИРАЄ ЕКСПЕРТІВ?

У прийнятому на міжурядовому рівні рішенні про устанovu кожного мандата вказується, хто саме відбирає експерта. Спеціальний доповідач чи представники Комісії, як правило, вибираються Головою Комісії. Незважаючи на традицію, відповідно до якої Голова проводить консультації з Бюро Комісії, рішення в кінцевому рахунку приймається Головою. Головою звичайно є дипломат на рівні посла. Головами Комісії призначаються по черзі представники регіональних груп, кожна з яких представлена в Бюро Комісії.

Представники Генерального секретаря і деяких незалежних експертів відбираються Генеральним секретарем Організації Об'єднаних Націй за рекомендацією Верховного комісара з прав людини.

Вибір експерта має ключове значення для цілей додання мандату належної ваги. Експерти повинні бути видатними діячами і висококваліфікованими фахівцями в галузі прав людини. При доборі експертів визначальне значення повинні мати професійні й особисті якості кандидатів: «компетентність і професійний досвід у сфері мандата, сумлінність, незалежність і неупередженість»⁸.

7. ЧИ ПЕРЕДБАЧАЄТЬСЯ ТЕРМІН ПОВНОВАЖЕНЬ ЕКСПЕРТІВ?

Покраїнові мандати переглядаються Комісією на щорічній основі, а тематичні мандати – раз у три роки. Для продовження мандата Комісія повинна прийняти резолюцію, що передбачає поновлення конкретного мандата і визначення сфери його дії.

Іноді деякі держави здійснюють деякий тиск, для того щоб домогтися звільнення з посади експертів, що, на їхню думку, надмірно критично оцінюють їхню діяльність в галузі прав людини. Проте Голова Комісії жодного разу не відстороняв експертів від виконання доручених їм обов'язків. Більш того, до 1999 року експерт мав можливість виконувати доручений мандат без будь-яких обмежень за часом до закінчення терміну дії відповідного мандата. У квітні 1999 року Комісія вирішила обмежити максимальний термін повноважень експертів шістьма роками. При цьому, як тимчасова міра, передбачалося продовження ще на три роки терміну повноважень тих експертів, що знаходилися на цій посаді вже протягом шести років. Крім того, Комісія ухвалила, щоб ротация експертів, що є членами робочих груп, також «здійснювалася поетапно протягом трирічного перехідного періоду»⁹.

8. ЧИ ОДЕРЖУЮТЬ ЕКСПЕРТИ ГРОШОВУ ВИНАГОРОДУ ЗА СВОЮ РОБОТУ?

Експерти з прав людини, наділені мандатами і назначені Організацією Об'єднаних Націй, не одержують окладів чи будь-якої грошової винаго-

---

⁸ Див., зокрема, пункт 7 доповіді міжсесійної Робочої групи відкритого складу з підвищення ефективності механізмів Комісії з прав людини (E/CN.4/2000/112).

⁹ «Заміна двох членів групи протягом першого року, двох – протягом другого року й одного протягом третього року забезпечить спадкоємність у діяльності протягом перехідного періоду». (E/CN.4/2000/112, пункт 20).

роди в зв'язку зі здійснюваними ними обов'язками. При виконанні доручених їм функцій ними рухає винятково прихильність захисту прав людини і переконаність у тім, що діяльність Організації Об'єднаних Націй у цій галузі може привести до реальних зрушень.

9. ЩО СОБОЮ ПРЕДСТАВЛЯЮТЬ МЕТОДИ РОБОТИ ЕКСПЕРТІВ?

Існує певна однаковість методів роботи експертів у рамках всіх мандатів, хоча в резолюціях про заснування відповідних мандатів ці мандати описуються по-різному. За багато років своєї діяльності експерти розробили ряд конкретних підходів і методологій, застосовуваних ними для виконання доручених їм мандатів. У 1999 році на шостій щорічній нараді експертів був схвалений довідник, у якому, серед іншого, міститься докладна інформація про методи роботи експертів¹⁰.

Всі експерти представляють у міжурядові органи, такі, як Комісія чи Генеральна Асамблея Організації Об'єднаних Націй, свої доповіді з висновками і рекомендаціями. Мандати одних експертів вимагають проведення в основному теоретичних досліджень, а мандати інших – застосування підходу з великим натиском на практичну діяльність.

Більшість експертів досліджують і аналізують різні проблеми, здійснюють поїздки по країнах, одержують і розглядають скарги від жертв порушень прав людини і виконують роль посередників між урядами і жертвами таких порушень. Крім того, у деяких випадках експерти виносять рекомендації про програми технічного співробітництва.

А) ЗАКЛИКИ ДО НЕГАЙНИХ ДІЙ

Втручання в інтересах жертв порушень прав людини – основний елемент діяльності з захисту прав людини. Найчастіше для припинення зловживань вистачає одного лише свідчення того, що факт порушення був доведений до відома Організації Об'єднаних Націй, чи порушення Організацією Об'єднаних Націй запиту про обставини відповідної справи.

Більшість експертів одержують інформацію, що стосується конкретних тверджень про порушення прав людини. У тих випадках, коли серйозні пору-

---

¹⁰ Довідник для спеціальних доповідачів/представників/ експертів і голів робочих груп у рамках спеціальних процедур Комісії з прав людини і Програми консультативного обслуговування. Див. E/CN.4/2000/4 від 18 грудня 1999 року.

шення прав людини представляються їм неминучими, вони направляють відповідним урядам заклики до негайних дій. Деякі експерти направляють протягом року біля сотні прохань і закликів. Як правило, вони перепроводжують ці повідомлення в Комісію, керуючись принципом транспарентності і погодженості. При цьому вони намагаються забезпечити рівні можливості для джерела інформації і відповідного уряду. У деяких випадках порушення носять комплексний характер і зачіпають мандати відразу декількох експертів. У таких випадках експертам рекомендується погоджувати започатковані ними дії.

В) ПОЇЗДКИ ПО КРАЇНАХ

Відвідування відповідних країн відноситься до числа пріоритетних напрямків діяльності експертів, наділених покраїновими мандатами. Іноді їм відмовляють у доступі в підмандатні країни, і тоді вони роблять поїздки в інші держави, у тому числі в сусідні країни, де вони опитують біженців і інших цікавих для них осіб. Бюджет Організації Об'єднаних Націй дозволяє експертам відвідувати відповідні країни один-два рази на рік. Крім того, іноді вдається задіяти позабюджетні механізми, що дозволяють забезпечити більш часту періодичність поїздок.

Експерти, наділені тематичними мандатами, також можуть приймати рішення про поїздки в країни, що мають відношення до їх мандатів, з урахуванням отриманої ними інформації. Бюджет Організації Об'єднаних Націй зазвичай дозволяє кожному експерту зробити дві поїздки по країнах. Експерти, наділені тематичними мандатами, намагаються охопити своїми поїздками всі країни світу. Прохання про відвідування тих чи інших країн надходять або від самих експертів, або містяться в конкретних резолюціях Комісії з прав людини¹¹.

Експерти здійснюють тільки офіційні місії. Вони не вправі відвідувати яку-небудь країну без згоди відповідної влади. Як правило, підготовка таких поїздок здійснюється в координації з групою, що знаходиться у відповідній країні, співробітників Організації Об'єднаних Націй під керівництвом координатора-резидента Організації Об'єднаних Націй чи інформаційного центра Організації Об'єднаних Націй.

---

¹¹ За останні два роки тематичні експерти перепроводили до Комісії доповіді про відвідування щонайменше наступних 35 країн, що представляють усі регіони світу, для цілей розгляду конкретних питань у контексті доручених їм мандатів: Албанія, Афганістан, Бельгія, колишня Югославська Республіка Македонія, Угорщина, Венесуела, Східний Тимор, В'єтнам, Гаїті, Гватемала, Німеччина, Індонезія, Ірландія, Ємен, Камерун, Кенія, Колумбія, Куба, Малайзія, Мексика, Нідерланди, Пакистан, Перу, Румунія, З'єднане Королівство, Сполучені Штати Америки, Судан, Туніс, Туреччина, Уганда, Фіджі, Чеська Республіка, Чилі, Шрі-Ланка і Південна Африка. Деякі з зазначених країн відвідувалися декількома експертами.

Під час цих поїздок експерти підтримують контакти з представниками державних і недержавних структур. Для цієї мети їм необхідна свобода проведення розслідувань, включаючи доступ до відповідних місць, наприклад в'язниць і центрів затримки, і підтримка зв'язків із представниками неурядових організацій. Як правило, експерти просять відповідний уряд надати їм гарантії того, що ніякі офіційні чи приватні особи, з якими вони збираються вступити в контакти, не будуть піддаватися погрозам, переслідуванням, покаранням чи судовому переслідуванню. Крім того, слід зазначити, що вже заплановані поїздки скасовувалися в тих випадках, коли уряди заявляли про свою неготовність надати експертам вільний доступ до тих чи інших місць чи забезпечити повагу принципу незалежності експертів. При висвітленні таких поїздок засоби масової інформації нерідко ставлять у центр публічних дебатів проблеми дотримання прав людини.

У тих випадках, коли проблеми в галузі прав людини в контексті конкретної ситуації носять комплексний характер, Комісія звертається до експертів із проханням про проведення спільних поїздок. Такі спільні поїздки здійснювалися в умовах конфліктів у Східному Тиморі й у колишній Югославії. Іноді самі експерти вважають за доцільне проведення спільних місій. Така форма координації між експертами тільки вітається.

С) НОРМОТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ

Деякі експерти започатковують зусилля з розробки офіційних норм і стандартів у контексті своєї роботи. Представник Генерального секретаря з питань про переміщених усередині країни осіб, працюючи в тісному співробітництві з групою експертів в галузі міжнародного права, підготував документ, що містить добірку й аналіз правових норм з проблем переміщених осіб усередині країни, на основі яких він розробив потім Керівні принципи захисту переміщених усередині країни осіб. У квітні 1998 року Комісія прийняла до відома ці принципи, а також рішення Міжвідомчого постійного комітету, в якому Комітет вітав керівні принципи і рекомендував своїм членам довести їх до відома своїх виконавчих рад. Ці принципи покликані служити орієнтиром для Представника, держав, будь-яких інших органів влади, груп і осіб, міжурядових і неурядових організацій при вирішенні проблем, зв'язаних з переміщенням осіб усередині країни.

Робоча група з довільних затримок, до складу якої входять п'ять експертів, також удосконалює структуру своєї діяльності. Так, наприклад, у своєму міркуванні № 5, прийнятому в грудні 1999 року, Група установила критерії, що визначають порядок розгляду справ про довільну затримку прохачів притулку. Робота, що проводилася в координації з Управлінням

Верховного комісара Організації Об'єднаних Націй по справах біженців, одержала позитивну оцінку з боку цілого ряду держав і неурядових організацій.

D) НАСТУПНІ ЗАХОДИ

Експерти підтримують з урядами діалог у контексті сформульованих ними висновків і рекомендацій. Цей діалог стає більш конструктивним у тих випадках, коли уряди демонструють готовність серйозно обговорювати виражені експертом заклопотаності. Так, під час поїздки Спеціального доповідача з питань про катування в Кенію, що відбулася у вересні 1999 року, уряд доручив підтримувати контакти з Доповідачем одному високопоставленому співробітнику поліції. Цей співробітник супроводжував Доповідача в ході місії й оперативно реагував на зловживання, приймаючи заходи для їхнього припинення, включаючи, зокрема, негайне надання медичної допомоги деяким затриманим чи звільнення з-під варти особи, що стала жертвою довільної затримки. Спеціальний доповідач привселюдно визнав ефективність такого роду наступних заходів.

Ефективна система ґрунтується на адекватних наступних заходах на виконання висновків і рекомендацій експертів. Наприклад, Спеціальний доповідач з питань про релігійну нетерпимість розробив стандартну форму представлення рекомендацій, що містяться в його доповіді. Він регулярно направляє ці рекомендації урядам із проханням представити свої зауваження і повідомити про те, які заходи приймав чи має намір прийняти уряд для цілей хоча б поступового здійснення відповідних рекомендацій. Інші експерти теж почали застосовувати аналогічну методику. Відповіді, що надходять від урядів, включаються експертами у свої доповіді.

E) НЕДЕРЖАВНІ СУБ'ЄКТИ

Діяльність експертів стосується не тільки держав. Деякі мандати зобов'язують їхніх власників вступати в контакти з недержавними організаціями. Протягом 1996-2000 років незалежний експерт з питань про становище в галузі прав людини в Сомалі повідомляла про порушення, що чиняться у цій країні командирами армійських підрозділів і загонів ополчення. Крім того, предметом її досліджень були заходи, що здійснювалися установами Організації Об'єднаних Націй в умовах відсутності в Сомалі центрального

уряду. Значне місце в її доповіді за 1998 рік займали твердження про зловживання з боку міжнародних військ, що знаходилися в Сомалі.

Продовжує збільшуватися кількість мандатів, у яких мова йде про міжнародні установи. Деякі з цих мандатів, включаючи, зокрема, мандати з питань розвитку і з питань структурної перебудови і зовнішньої заборгованості, передбачають вивчення впливу політики фінансових установ, таких, як Всесвітній банк і Міжнародний валютний фонд, на права людини. Цінність зазначених мандатів полягає в тому, що вони сприяють проведенню дебатів з цих проблем.

Г) РОЛЬ НУО

Міжнародні, регіональні і національні неурядові організації надають системі спеціальних процедур неоціненну допомогу. НУО з прав людини приймають дуже активну участь у діяльності з утворення конкретних мандатів. Вони представляють важливі аналітичні і фактологічні дані про становище в галузі прав людини в багатьох країнах і з багатьох тем. Ця інформація перевіряється експертами і нерідко перепроводжується урядам, для того щоб ті висловили свої міркування. НУО у свою чергу поширюють інформацію про результати роботи експертів на низовому рівні. Уряди, експерти й Організація Об'єднаних Націй у цілому беззастережно визнають істотний внесок неурядових організацій у справу зміцнення системи спеціальних процедур. Утворення в 2000 році мандата з правозахисників означає не тільки визнання важливої ролі неурядових організацій, але й врахування того факту, що багато правозахисників піддаються переслідуванням і залякуванням у ході своєї правозахисної діяльності і тому мають потребу в захисті.

10. ЧИ МАЄ РОБОТА ЕКСПЕРТІВ ЯКИЙ-НЕБУДЬ ПЛИВ?

У своїх доповідях, що представляються Комісії, експерти звертають увагу на ситуації, які викликають їхню стурбованість. Їхні доповіді нерідко містять дуже цінну аналітичну інформацію про становище в галузі прав людини в конкретній країні чи по конкретній темі. Деякі доповіді привертають увагу міжнародного співтовариства до тих питань, що не одержують адекватного відображення в міжнародному порядку денному¹².

---

¹² Так, наприклад, Спеціальний доповідач з питань про позасудові страти, страти без належного судового розгляду чи довільних стратах не дуже давно виніс на обговорення міжнарод-

---

У багатьох доповідях називаються імена жертв і викладаються їхні заяви про порушення їхніх прав людини. Багато експертів виступають посередниками жертв. Хоча діяльність експертів нерідко розглядається в якості головної рушійної сили, що сприяє позитивним змінам, навряд чи було б вірним приписувати конкретні позитивні зміни в галузі прав людини впливу якого-небудь одного фактора. Багато чого залежить від того, яким чином уряди, громадянське суспільство в конкретній країні і міжнародне суспільство в цілому реагують на зловживання і висновки, міркування і рекомендації експертів.

Проте планомірне спостереження за якою-небудь конкретною ситуацією розглядається постраждалими як сигнал, який свідчить про те, що міжнародне співтовариство не забуває про їхнє тяжке становище і надає їм можливість висловитися з наболілих питань. Порушники прав людини знають, що за ними ведеться постійне спостереження. Влади відповідних країн розуміють, що оцінка їхньої діяльності в галузі дотримання прав людини впливає на політичну сферу, сферу розвитку і гуманітарну сферу. Іноді цей фактор змушує їх діяти з більшою відповідальністю, що відповідно спричиняє зміну ситуації на краще.

Найчастіше доповіді експертів виконують роль важливих механізмів раннього попередження. Так, ще до початку геноциду в Руанді цю країну відвідував Спеціальний доповідач з питань про позасудові страти, страти без належного судового розгляду чи довільних стратах і повідомляв про серйозні випадки насильства на етнічному ґрунті. Проте міжнародне співтовариство не започаткувало ніяких адекватних мір у зв'язку з цим важливим сигналом раннього попередження.

Можна привести безліч прикладів, що свідчать про конкретні результати роботи експертів. У ході поїздок по країнах багатьом експертам удається домогтися полегшення становища потерпілих. Наприклад, у січні 1992 року Спеціальному доповідачу з питань про становище в галузі прав

ного співтовариства питання про убивство жінок на захист честі. У листопаді 2000 року Генеральна Асамблея Організації Об'єднаних Націй прийняла свою першу резолюцію з осудом цього злочину, що безкарно відбувався протягом десятиліть і жертвами якого стали тисячі жінок у багатьох частинах світу. 15 листопада 2000 року газета «Нью-Йорк таймс» опублікувала в цьому зв'язку передову статтю, що була передрукована в газеті «Інтернешнл геральд трибюн». У цій статті, зокрема, відзначалося наступне: «Щороку в різних районах світу тисячі жінок умертвляються своїми батьками чи братами за дії, що, на їхню думку, плямують сімейну честь, включаючи здійснення перелобства, непослух батьківському наказу про вступ до шлюбу, появу в громадському місці разом з мужчиною, чи ганебний для родини розголос факту зґвалтування, оскільки безліч людей як і раніше вважають, що зґвалтування не може бути здійснене без згоди жертви. Цього року спеціальний експерт Організації Об'єднаних Націй назвав 12 країн на Близькому Сході, у Південній Азії, Європі, Латинській Америці й Африці, з яких надходили повідомлення про убивства через зґаньблену честь».

людини в Афганістані удалось переконати президента Наджибуллу замінити винесені 114 засудженим смертні вироки на 20-літній термін покарання у виді позбавлення волі.

---

11. ЯКИЙ ЗВ'ЯЗОК МІЖ ЕКСПЕРТАМИ І РІЗНИМИ ОРГАНАМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБ'ЄДНАНИХ НАЦІЙ?

Експертам пропонується виконувати конкретні функції, обумовлені в конкретних резолюціях Організації Об'єднаних Націй. Вони повинні діяти в рамках своїх мандатів і здійснювати свої обов'язки в умовах повної незалежності від будь-яких державних чи недержавних структур. Їхня незалежність одержує саму високу оцінку з боку жертв, урядів і неурядових організацій¹³. Цей фактор має основоположне значення для цілей успішного виконання мандатів. У документі, представленому в Міжнародний Суд від імені Генерального секретаря Організації Об'єднаних Націй, відзначалося, що «за відсутності повної незалежності власники мандатів і спеціальні доповідачі з прав людини навряд чи зважаться на те, щоб викривати і надавати гласності порушення міжнародних норм в галузі прав людини»¹⁴.

Проте така незалежність не повинна перешкоджати взаємодії і діалогу з іншими суб'єктами, зокрема в рамках системи Організації Об'єднаних Націй. У рамках резолюцій Організації Об'єднаних Націй і сталих традицій такий діалог максимально заохочується. У резолюціях, в яких мова йде про утворення мандатів, Генеральний секретар, як правило, просить надавати експертам допомогу в їхній роботі. Мова йде в основному про політичну підтримку, а також про фінансову допомогу з регулярного бюджету Організації Об'єднаних Націй і сприянні з боку Управління Верховного комісара Організації Об'єднаних Націй з прав людини (УВКПЛ). Різні установи Організації Об'єднаних Націй також просять надавати експертам допомогу в їхній роботі.

Експертам у їхній роботі сприяє УВКПЛ, а коли вони знаходяться в місці – старший співробітник структури Організації Об'єднаних Націй у відповідній країні. Крім того, багато експертів проводять регулярні консультації із Секретаріатом Організації Об'єднаних Націй у Нью-Йорку і різних спеціалізованих установах. Відсутність підтримки з боку груп співробітників Організації Об'єднаних Націй у відповідних країнах дуже негативно позначилася б на діяльності експертів Організації Об'єднаних Націй з прав людини. Так, наприклад, 4 березня 1998 року УВКПЛ підписало меморандум про взаємо-

---

¹³ Див., зокрема, пункт 10 доповіді міжсесійної Робочої групи відкритого складу з підвищення ефективності механізмів Комісії з прав людини E/CN.4/2000/112).

¹⁴ Пункт 55 Письмової заяви, представленій до Міжнародного Суду від імені Генерального секретаря Організації Об'єднаних Націй у рамках консультативного висновку в справі «Розбіжність, що стосується судово-процесуального імунітету Спеціального доповідача Комісії з прав людини Організації Об'єднаних Націй».

розуміння з Програмою розвитку Організації Об'єднаних Націй (ПРООН), що передбачає тісне співробітництво між ПРООН і УВКПЛ «з метою здійснення мандатів у рамках країнових і тематичних спеціальних процедур і робочих груп». Співробітництво між ПРООН і УВКПЛ має на меті підвищення ефективності і результативності місій з розслідувань в галузі прав людини. Місцеві відділення ПРООН здійснюють у цьому зв'язку істотну матеріально-технічну допомогу на етапі організації і проведення місій. Крім того, ПРООН забезпечує експертів відповідними доповідями ПРООН і аналітичними матеріалами по країнах, у які організуються поїздки.

12. ЯКИЙ ПРАВОВИЙ СТАТУС ЕКСПЕРТІВ?

Експерти, що виконують мандати Організації Об'єднаних Націй в галузі прав людини, мають правовий статус «експертів у відрядженнях» за змістом Конвенції 1946 року про привілеї і імунітети Об'єднаних Націй. У ході здійснення своїх мандатів експерти користаються функціональними привілеями і імунітетами, що передбачаються, зокрема, у розділі 22 статті VI Конвенції. Їм, зокрема, надається:

а) імунітет від особистого арешту чи затримки і від накладення арешту на їхній особистий багаж;

б) усякого роду судово-процесуальний імунітет у відношенні до всього сказаного чи написаного ними і зробленого ними під час виконання службових обов'язків. Цей судово-процесуальний імунітет продовжує надаватися навіть після того, як особи, яких це стосується, вже не є у відрядженні зі справ Об'єднаних Націй;

в) недоторканність усіх паперів і документів;

г) право користатися шифром і одержувати папери чи кореспонденцію за допомогою кур'єрів чи валіз для зносин з Об'єднаними Націями;

д) ті ж пільги у відношенні обмежень обміну грошей чи валюти, які надаються представникам іноземних урядів, що знаходяться в тимчасових службових відрядженнях;

е) ті ж імунітети і пільги у відношенні до їхнього особистого багажу, які надаються дипломатичним представникам».

Не дуже давно привілеї й імунітети експертів Комісії стали предметом обов'язкового консультативного висновку Міжнародного Суду (МС). 29 квітня 1999 року МС виніс свій висновок у справі Спеціального доповідача з питання про незалежність суддів і адвокатів Дато Парамасвами. У Малайзії у відношенні Дато Парамасвами було порушено кілька позовів про дифамації з метою відшкодування збитку на загальну суму в 112 000 дол. США.

МС ухвалив, що стаття VI, розділу 22 Конвенції про привілеї і імунітети Об'єднаних Націй «застосовна» до справи на Кумарасвами¹⁵ наділяє Кумарасвами «усякого роду судово-процесуальним імунітетом» у відношенні сказаного ним у ході інтерв'ю, опублікованого в листопаді 1995 року в журналі *International Commercial Litigation*. Крім того, суд ухвалив, що п-н Кумарасвами «не буде нести фінансової відповідальності за покриття яких би то не було витрат, покладених на нього судами Малайзії, зокрема за стягнуті збори». Суд ухвалив, що уряд Малайзії «зобов'язаний перепровадити цей консультативний висновок компетентним малайзійським судам, для того щоб дотримати міжнародні зобов'язання Малайзії і додати силу імунітету пана Кумарасвами»¹⁶.

13. ЧИ РОБЛЯТЬ ЕКСПЕРТИ ПОМИЛКИ В ХОДІ СВОЄЇ РОБОТИ?

Експерти з прав людини займаються питаннями політичного характеру. У цьому зв'язку представляється недивним, що об'єктивність і якість роботи деяких експертів іноді ставляться під сумнів.

Комісія з прав людини спостерігає за роботою експертів, незмінно керуючись принципами незмінюваності, незалежності і судово-процесуального імунітету експертів. Комісія розглядає їхні доповіді і приймає резолюції, у яких схвалює чи критикує роботу того чи іншого експерта чи просто приймає до відома прийняті ним міри. За період 1999-2000 років Комісія здійснила загальний огляд діяльності експертів. У результаті в квітні 2000 роки вона прийняла ряд резолюцій, націлених на підвищення ефективності роботи експертів. Ужиті заходи включали введення вищезгаданого граничного терміну перебування на посаді власників мандатів і підтвердження принципу, відповідно до якого незалежність експертів є одним з головних критеріїв при їхньому доборі.

Крім того, у даний час Генеральна Асамблея Організації Об'єднаних Націй обговорює проект кодексу поведіння, що буде застосовуватися до всіх експертів у відрядженні, включаючи експертів Організації Об'єднаних Націй з прав людини¹⁷. Основна стурбованість експертів із

---

¹⁵ Консультативний висновок від 29 квітня 1999 року в справі «Розбіжність, що стосується судово-процесуального імунітету Спеціального доповідача Комісії з прав людини».

¹⁶ Див. доповідь міжсесійної Робочої групи відкритого складу з підвищення ефективності механізмів Комісії з прав людини (E/CN.4/2000/112).

¹⁷ Пропоновані положення, що регулюють статус, основні права й обов'язки посадових осіб окрім співробітників Секретаріату й експертів у відрядженнях (A/54/ 695).

приводу цього проекту кодексу полягає в тім, що він не передбачає належного врахування того факту, що експерти є неоплачуваними незалежними суб'єктами, а не оплачуваними консультантами, що діють за інструкцією. Їхні функції полягають у тім, щоб діяти відповідно до покладеного на них мандата, керуючись своєю совістю, фактами і принципами права прав людини.

Крім того, експерти деякою мірою самостійно корегують свою діяльність. З 1993 року вони щорічно зустрічаються для обговорення питань, що мають відношення до їх мандатів. У ході цих зустрічей вони розглядають питання, що представляють загальний інтерес, включаючи, зокрема, питання про методи своєї роботи. Крім того, вони проводять обговорення з Верховним комісаром з прав людини, Бюро Комісії з прав людини, головами договірних органів Організації Об'єднаних Націй з прав людини, створеними відповідно до шести ключових міжнародних договорів Організації Об'єднаних Націй в галузі прав людини, і неурядовими організаціями¹⁸. На цих зустрічах обговорюються різноманітні проблеми з метою визначення шляхів їхнього вирішення.

14. ЯКІ РЕСУРСИ МАЮТЬ ЕКСПЕРТИ?

Оскільки експерти, продовжуючи займатися основною професійною діяльністю, надають Організації Об'єднаних Націй послуги на позаштатній основі, якість їхньої діяльності в чималій мірі залежить від якості підтримки з боку УВКПЛ, а також від того, який час витрачає персонал на виконання відповідної роботи. В даний час Управління має можливість відряджати лише по одному співробітнику для цілей надання сприяння у виконанні кожного конкретного мандата протягом приблизно трьох місяців на рік з розрахунку роботи в режимі повного робочого дня.

Більшість держав розуміє небезпеку перевантаження системи. Разом з тим критичні ситуації в галузі прав людини вимагають часом утворення нових мандатів. Збільшення кількості мандатів, що не супроводжується розширенням ресурсів для цілей їхньої підтримки, лягає на УВКПЛ додатковим тягарем.

---

¹⁸ Мова йде про Міжнародний пакт про громадянські і політичні права, Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права, Міжнародну конвенцію про ліквідацію усіх форм расової дискримінації, Конвенції про ліквідацію усіх форм дискримінації у відношенні до жінок, Конвенції проти катувань і інших жорстоких, нелюдських чи принижуючих достоїнство видів поводження і покарання і Конвенції про права дитини.

У 1999 році Верховний комісар просила двох експертів підготувати при сприянні двох штатних співробітників дослідження з питання про насущні потреби експертів і про можливі способи їхнього задоволення. У дослідженні рекомендувалися наступні п'ять мір для цілей зміцнення системи: здійснення заходів для підвищення ефективності закликів до негайних дій; розробка більш ефективних механізмів реагування на надзвичайні ситуації; удосконалювання методів реалізації наступних заходів; розширення підтримки через надання додаткового персоналу і створення бази даних¹⁹. Для здійснення цим мір потрібно збільшення поточних ресурсів УВКПЧ.

15. ЧИ МАЄ МІСЦЕ ЧАСТКОВИЙ ЗБІГ ФУНКЦІЙ ЕКСПЕРТІВ І ФУНКЦІЙ ВЕРХОВНОГО КОМІСАРА ОРГАНІЗАЦІЇ ОБ'ЄДНАНИХ НАЦІЙ З ПРАВ ЛЮДИНИ?

20 грудня 1993 року Генеральна Асамблея заснувала посаду Верховного комісара Організації Об'єднаних Націй з прав людини. На відміну від експертів Верховний комісар є високопоставленою посадовою особою Організації Об'єднаних Націй, призначаваною Генеральним секретарем і затверджуваною Генеральною Асамблеєю. Верховний комісар очолює Управління Верховного комісара з прав людини, що сприяє експертам. В даний час посаду Верховного комісара з прав людини займає колишній президент Ірландії Мері Робінсон. До цього на посаді Верховного комісара з квітня 1994 року по березень 1997 року знаходився Хосе Аїяла-Лассо.

Верховний комісар і експерти підтримують інтенсивні контакти. Разом з тим мандати експертів носять вузьконаправлений характер і обмежуються якою-небудь конкретною країною чи темою, а мандат Верховного комісара охоплює широку проблематику, включаючи питання заохочення і захисту всіх прав людини, будь то громадянські, культурні, економічні, політичні або соціальні права у всіх частинах світу. У цьому зв'язку не можна виключити імовірність часткового збігу функцій у рамках мандата Верховного комісара і механізмів спеціальних процедур. Для цілей попередження випадків часткового збігу вищевказаних функцій застосовується такий засіб, як координація.

---

¹⁹ Див. доповідь «Нарощування потенціалу для зміцнення системи спеціальних процедур Програми Організації Об'єднаних Націй в галузі прав людини», Томас Хаммерберг і Мона Рішмаві, 30 червня 1999 року.

---

16. ЩО СОБОЮ ПРЕДСТАВЛЯЄ ПІДКОМІСІЯ І ЯКІ ФУНКЦІЇ ВОНА ВИКОНУЄ?

Підкомісія – це створений Комісією «мозковий центр» для цілей усебічного розгляду конкретних явищ. До числа основних функцій, що здійснювалися Підкомісією в минулому, відноситься підготовка проектів стандартів і норм для цілей їхнього розгляду Комісією. Цілий ряд цих проектів був згодом прийнятий Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй.

До складу Підкомісії входять 26 незалежних експертів. У серпні кожного року вони збираються в Женеві на тритижневу сесію з метою обговорення проблем в галузі прав людини. Представники держав і неурядових організацій також виступають із заявами в Підкомісії, засідання якої, як правило, носять відкритий характер. Підкомісія рекомендує Комісії теми, що вимагають подальшого розгляду²⁰.

Мета проведених Підкомісією досліджень полягає в сприянні більш глибокого розуміння відповідних проблем і виробленню для Комісії рекомендацій щодо способів їхнього рішення. Деякі з цих досліджень можуть викликати здійснення діяльності з встановлення стандартів, а деякі – уживання заходів зі створення нових механізмів.

17. ЧИ ВІДРІЗНЯЄТЬСЯ РОБОТА ЕКСПЕРТІВ ПІДКОМІСІЇ ВІД РОБОТИ ЕКСПЕРТІВ КОМІСІЇ?

Подібно до експертів Комісії, експерти Підкомісії є «експертами у відрадженнях» за змістом Конвенції 1946 року про привілеї і імунітети Об'єднаних Націй. Цей принцип був підтверджений Міжнародним Судом

---

²⁰ В даний час Підкомісія вивчає широке коло питань. Тематика здійснюваних спеціальними доповідачами досліджень охоплює наступні питання: права негромадян; концепція і практика позитивних дій; глобалізація і її вплив на здійснення в повному обсязі всіх прав людини; викорінювання традиційної практики, що зачіпає здоров'я жінок і дівчинок; корінні народи і їхній зв'язок із землею; тероризм і права людини. Крім того, здійснюється підготовка робочих документів за наступними темами: дискримінація за родом занять і родовому походженню; міри, передбачені в різних міжнародних договорах з прав людини в інтересах розвитку і зміцнення демократії; наслідки методів роботи і діяльності транснаціональних корпорацій (ТНК), а також відповідальність держав і ТНК за порушення всіх прав людини; процедури здійснення стандартів, що стосуються поводження компаній відповідно до принципу дотримання прав людини; відправлення правосуддя в рамках військових судів і надзвичайної юрисдикції; практичне здійснення на внутрішньодержавному рівні зобов'язання із забезпечення

у його консультативному висновку від 15 грудня 1989 року по так називаній справі *Мазилу*.

Експерти Підкомісії в основному проводять дослідження. Вони, як правило, не займаються індивідуальними випадками і не направляють урядам заклики до негайних дій. Вони не виконують місії по установленню фактів. Робота експертів широко і привселюдно обговорюється в ході тритижневої сесії Підкомісії. Кожна тема звичайно вивчається одним чи декількома спеціальними доповідачами Підкомісії не менш трьох років. Експерт, якому доручається дослідження, як правило, представляє робочий документ, попередню доповідь, доповідь про хід роботи й остаточну доповідь.

Експерти Підкомісії нерідко є професорами, юристами, суддями чи у деяких випадках, представниками своїх урядів. Разом з тим у ході своєї роботи в рамках Підкомісії вони повинні зберігати незалежність від будь-яких державних чи недержавних структур.

Будучи незалежними експертами, експерти звільняються від нагляду з боку Секретаріату Організації Об'єднаних Націй. Спираючись на допомогу з боку УВКПЛ, експерти проте здійснюють свою дослідницьку діяльність незалежно від Секретаріату. Через обмеженість наявних у розпорядженні Секретаріату ресурсів, про що вже згадувалося вище, у процесі проведення своїх досліджень експерти нерідко спираються на власні ресурси.

ВИСНОВОК

Експерти Організації Об'єднаних Націй з прав людини грають украй важливу роль у творенні світу, в якому люди будуть вільні від страху і нестатку. Вони працюють не користі заради. Їхня нагорода – це почуття задоволення від причетності до діяльності в ім'я здійснення прав людини, що проголошуються в Загальній декларації прав людини як «високе прагнення людей».

Система як і раніше має гостру потребу в ресурсах, і поки ще не в змозі задіяти весь свій потенціал. У цьому зв'язку постійно здійснюються зусилля, спрямовані на зміцнення системи в інтересах забезпечення загального дотримання всіх прав людини. Сприяння з боку різних суб'єктів, включаючи, зокрема, уряди, органи Організації Об'єднаних Націй і неурядовий сектор, могло б сприяти істотному підвищенню ефективності системи.

ефективних засобів правового захисту; дискримінація в системі карної юстиції; приватизація в'язниць. Крім того, у 2000 році Підкомісія просила Комісію схвалити чотири нові дослідження з наступних тем: проблеми прав людини і міри захисту народності рома; зв'язок між здійсненням економічних, соціальних і культурних прав і сприяння здійсненню права на доступ до питної води; права й обов'язки людини; застереження до договорів про права людини.

Запити надсилати на адресу:

Centre for Human Rights
United Nations Office at Geneva
8-14, Avenue de la Paix
1211 Geneva 10, Switzerland

New York Office:
Centre for Human Rights
United Nations
New York, N.Y. 10017
USA

Видання підготовлене Харківською правозахисною групою

Довідкове видання

ДІЯЛЬНІСТЬ СПЕЦІАЛЬНИХ ДОПОВІДАЧІВ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБ'ЄДНАНИХ НАЦІЙ: 17 ПИТАНЬ І ВІДПОВІДЕЙ

ВИКЛАД ФАКТІВ № 27

Відповідальний за випуск *Євген Захаров*
Переклад *Ніна Кусайкіна*
Редактор *Ірина Рапп*
Художнє оформлення *Борис Захаров*
Комп'ютерна верстка *Олег Мірошніченко*

Наклад 1000 прим.

Розповсюджується безкоштовно

Замовлення надсилати на адресу:
61002, Харків-2, а/с 10430 або root@khp.org

Харківська правозахисна група
61002, Харків, а/с 10430
root@khp.org
www.khp.org

Надруковано на обладнанні Харківської правозахисної групи
61002, Харків, вул. Іванова, 27, кв. 4